

Ενθύμιον Θεσσαλονίκης

Η γαλινά αττό

κέδατ fe 8, χίμα

Salonique Panorama du Quai

ΤΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΙΑΤΡΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ

Νικόλαος Κ. Καπανίδης

... για την κοινωνία - η συνολική

ΤΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΙΑΤΡΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ

Νικόλαος Κ. Καπανίδης

Η Θεσσαλονίκη στις αρχές του 20ου αιώνα παρουσίαζε την εικόνα μιας πολυεθνικής πόλης, τελείως διαφορετικής από τη Θεσσαλονίκη της σύγχρονης εποχής. Η επικράτηση των ελληνικών στρατευμάτων στους βαλκανικούς πολέμους του 1912 σημάδεψε ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά της, και σταδιακά άρχισε να αποκτά ελληνικό χαρακτήρα.

Οι υγειονομικές ανάγκες εξυπηρετούνταν την εποχή εκείνη από τα υπάρχοντα νοσοκομεία και από ιδιώτες ιατρούς, ενώ η επικρατούσα αντίληψη ήταν ότι το κράτος επιβλέπει απλά τη δημόσια υγεία και δεν ασχολείται συστηματικά με αυτήν. Με βάση τη συγκεκριμένη αντίληψη δεν υπήρχε Υπουργείο Υγείας, ούτε κρα-

τικά νοσοκομεία. Η περίθαλψη των δημοτών ήταν έργο των Δήμων, των Φιλανθρωπικών Οργανώσεων και της Εκκλησίας. Γι' αυτό το λόγο στη Θεσσαλονίκη των 150.000 ανθρώπων, τα νοσοκομεία, τα οποία λειτουργούσαν πριν από την απελευθέρωση ήταν τα εξής:

1. Ελληνικό Κοινοτικό Νοσοκομείο «Θεαγένειο»

Το Ελληνικό Νοσοκομείο είναι το πρώτο, το οποίο χτίστηκε στα 1863 με δωρεά του Θεαγένους Χαρίση στην περιοχή της σημερινής Μητρόπολης, γιά να καεί το 1893 και να μεταφερθεί αργότερα στη σημερινή του θέση. Ο Βασίλης Δημητριάδης εντοπίζει, βασιζόμενος σε ένα πωλητήριο έγγραφο του 1823 και στο Seyahatname του Εβλιά Τσελεμπί του 17ου αιώνα, τη θέση δύο τουλάχιστον αρχαιότερων, από το 16ο αιώνα, ελληνικών νοσοκομείων. Ενός παλιότερου διπλού συγκροτήματος, γνωστού ως «Σπιτάλια», στην περιοχή του Οκταγώνου (σημερινή Δ. Γούναρη), δίπλα σε παλιό μητροπολιτικό ναό και ενός δεύτερου, πάλι δίπλα στο (νεότερο) μητροπολιτικό ναό του Αγίου Δημητρίου, κοντά στην περιοχή του σημερινού ναού του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά.

Στο κτίριο αυτό νοσηλεύονταν στην αρχή μόνο παθολογικά περιστατικά, ενώ μετά το κτίσιμο το 1909 δύο νέων οικημάτων άρχισαν να νοσηλεύονται χειρουργικοί ασθενείς και όσοι έπασχαν από λοιμώδη νοσήματα.

2. Οθωμανικό Κοινοτικό Νοσοκομείο

Πριν από το 1900 λειτουργούσε σε τρία κτίρια κοντά στο Λευκό Πύργο. Το 1902 σε μία έκταση 52 στρεμμάτων έξω από τα παλιά

Ελληνικό Κοινοτικό Νοσοκομείο «Θεαγένειο».

(Αρχειο Στ. Πολυζωΐδη)

Ισραηλιτικό Κοινοτικό Νοσοκομείο «Χίρς», νυν Γ.Π.Ν.Θ. Ιπποκράτειο.

(Αρχείο Γ. Μέγα)

τείχη κτίστηκε ένα μεγαλοπρεπές κτίριο, το οποίο δέσποζε στην πόλη. Λειτουργήσε στην αρχή ως νοσοκομείο των ξένων και στη συνέχεια ως Δηροτικό Νοσοκομείο με το όνομα Χαριντιέ, προς τιμήν του Σουλτάνου Χαρίντ. Ήταν ένα διώροφο κτίριο, ενώ στο κέντρο του υπήρχε και τρίτος όροφος, ο οποίος προοριζόταν για κατοικία του Διοικητού της Θεσσαλονίκης. Είχε οργανωμένα όλα τα τμήματα.

Μετά το 1912 συνέχισε τη λειτουργία του ως Ελληνικό Δηροτικό Νοσοκομείο και αργότερα ονομάστηκε Δηροτικό Νοσοκομείο «Αγίου Δημήτριος»

3. Ισραηλιτικό Κοινοτικό Νοσοκομείο «Χίρς»

Το Νοσοκομείο Χίρς, της Εβραϊκής Κοινότητας, το παλαιό κτίριο του σημερινού Ιπποκράτειου, ήταν το τελευταίο Νοσοκομείο το οποίο χτίστηκε από τις Κοινότητες της Θεσσαλονίκης. Υπήρξε προσωπικό έργο του γιατρού Μωύς Μισραχή, ο οποίος κατόρθωσε να εξασφαλίσει για την ανέγερση του 200.000 χρυσά φράγκα από τη βαρόνη Κλάρα Χίρς. Η ανέγερση του κτιρίου άρχισε το 1904 σε σχέδια του αρχιτέκτονα Π. Αρριγκόνι και τα εγκαίνια έγι-

ναν στις 4 Μαΐου 1908 από το Μισραχή, ο οποίος επέβλεψε προσωπικά το σχεδιασμό, τη κατασκευή, την οργάνωση, τη διοίκηση και τελικά τη λειτουργία του. Είχε 97 κρεβάτια με Χειρουργικό, Παθολογικό, Γυναικολογικό, Οφθαλμολογικό, ΩΡΛ και Ακτινολογικό τμήμα. Τα μισά κρεβάτια προσφέρονταν δωρεάν για τους φτωχούς. Τον Ιούλιο του 1908 εγκαινιάστηκε το Εβραϊκό άσυλο φρενοβλαβών «Λιέτο Νόαχ» για 80 τρόφιμους, ενώ ανάλογο υποτυπώδες ελληνικό άσυλο λειτουργούσε κοντά στην Εκκλησία του Αγίου Αντωνίου, στο ανατολικό μέρος της παλιάς πόλης όπου και σήμερα ο Ναός λειτουργεί.

4. Νοσοκομείο της Ρωσικής Κοινότητας

Το Ρωσικό, το παλιό Δημόσιο Μαιευτήριο, χτίστηκε στα 1907 στην ανατολική επέκταση της πόλης, στη σημερινή οδό Παπαναστασίου, κοντά στο

Ιπποκράτειο, τότε Χίρς, για την περίθαλψη των μελών της Ρωσικής Κοινότητας, καθώς και μοναχών της Ρώσικης Μονής Ξενοφώντος του Αγίου Όρους. Υπάρχει περιγραφή του 1916 σύμφωνα με την οποία ήταν «διώροφο κτίριο, περιλαμβάνον 16 κλίνες μετά χειρουργείου, μικροβιολογικού εργαστηρίου και χημείου, θερμαινόμενον δια κεντρικής θερμάνσεως μετά θερμού ύδατος, απαστράπτον εκ καθαριότητας και εκπληρούν πάντας τους κανόνες της υγιεινής». Μετά τη Ρωσική επανάσταση και τη διάλυση της Κοινότητας, εγκαταλείφθηκε και μεταβλήθηκε σε θεραπευτήριο Ελλήνων προσφύγων από τη Ρωσία. Το 1925 ονομάσθηκε «Μαιευτική Γυναικολογική Κλινική» και το 1939 «Δημόσιο Μαιευτήριο». Με αυτό το όνομα λειτουργήσε μέχρι το 1975, οπότε μετεγ-καταστάθηκε στις καινούργιες εγκαταστάσεις του «Αγία Σοφία».

5. Νοσοκομείο της Ιταλικής Κοινότητας

Το Ιταλικό, το σημερινό Ειδικών Παθήσεων - Λοιμωδών, κτίστηκε το 1893 - 94 από τον αρχιτέκτονα Πιέρο Αρριγκόνι για λογαριασμό της Ένωσης Ιταλών Ιεραποστόλων. Αργότερα έγιναν

Νοσοκομείο της Ρωσικής Κοινότητας. Δημόσιο Μαιευτήριο.
(Αρχείο Στ. Πολυζωΐδη)

συμπληρωματικές εργασίες από τον άλλο Ιταλό αρχιτέκτονα Βιταλιάνο Ποζέλλι. Στοιχεία για τη λειτουργία του εκείνα τα χρόνια δεν υπάρχουν. Το πιθανότερο είναι ότι καταστράφηκαν από τις Γερμανικές δυνάμεις κατοχής.

6. Νοσοκομείο της Γαλλικής Κοινότητας

Το Καθολικό, «Γαλλικό Νοσοκομείο των Αδελφών του Ελέους», το σημερινό Νοσοκομείο «Άγιος Παύλος», ιδρύθηκε στα 1865, λειτούργησε στην αρχή ως ιατρείο και μετά ως Γενικό Νοσοκομείο,

στην ίδια πάντα θέση, στο κέντρο του Φραγκομαχαλά.

7. Στρατιωτικό Τουρκικό Νοσοκομείο

Κτίστηκε το 1885 για να χρησιμοποιηθεί από το τουρκικό στρατό ως νοσοκομείο. Από το 1912 και μετά χρησιμοποιείται από τον ελληνικό στρατό ως στρατιωτικό νοσοκομείο με την ονομασία αρχικά Α' Στρατιωτικό Νοσοκομείο και μετέπειτα 424 Γ.Σ.Ν.Ε.

8. Άλλα Νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης

Το 1916 επιτάχθηκε το κτίριο, το οποίο στέγαζε παλαιότερα την Τουρκική Σχολή Χωροφυλακής και δημιουργήθηκε εκεί το «Νοσοκομείο του Ερυθρού Σταυρού», το οποίο μετά ονομάστηκε «Κεντρικό Νοσοκομείο», ενώ σήμερα φέρει το όνομα «Νοσοκομείο Γιώργος Γεννηματάς»

Το 1917 δημιουργήθηκε το «Νοσοκομείο Αφροδισίων Νόσων» στην κατοικία της οικογένειας Ν. Χατζηλαζάρου, η οποία είχε κτιστεί το 1880. Το ίδιο κτίριο με πολλές προσθήκες χρησιμοποιείται ως τις μέρες μας για τον ίδιο σκοπό.

Η πρώτη εγκατάσταση ψυχιατρικών ασθενών έγινε το 1919 στη Σταυρούπολη στο χώρο, στον οποίο ακόμα και σήμερα υπάρχει το «Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης». Στην αρχή με σκηνές, όπως άλλωστε πολλά νοσοκομεία της εποχής, ενώ στη συνέχεια άρχισαν να κτίζονται ορισμένα πρόχειρα κτίρια.

Το 1918 η Βρετανική Υγειονομική Υπηρεσία οργάνωσε στο Ασβεστοχώρι ένα μικρό αναρρωτήριο στη θέση του σημερινού νοσοκομείου «Γ. Παπανικολάου». Μετά την αποχώρηση των Βρετανών ιδρύθηκε το «Ελληνικό Δημόσιο Νοσοκομείο» για τουςφυματικούς, για 50 στην αρχή και μετά με την κορύφωση τηςφυματίωσης για 700 ασθενείς

Το 1912 στο κτίριο Ιδαδιέ, το οποίο είχε κτιστεί το 1887 με σκοπό την εκπαίδευση των Τούρκων Δημοσίων Υπαλλήλων, οργανώθηκε το «Β' Στρατιωτικό Νοσοκομείο» με 1000 περίπου κλίνες· ήταν περισσότερο νοσοκομείο διαλογής και έπαιξε για πολλά χρόνια σημαντικό ρόλο στην περίθαλψη κυρίως τραυματιών των πολέμων, οι οποίοι συνεχίστηκαν επί 10 ακόμα χρόνια μετά την ίδρυσή του. Σήμερα στεγάζει τη Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης (παλαιό κτίριο).

Για την περίθαλψη των παιδιών ως το 1919 δεν υπήρχε κάποια ιδιαίτερη μέριμνα. Το 1919 ξεκίνησε τη λειτουργία του το «Άσυλο του Παιδιού» σε εγκαταστάσεις στην περιοχή των Ευζώνων για

ανοικτή περίθαλψη. Το κτίριο του Ασύλου άρχισε να ανοικοδομείται το 1923 και ολοκληρώθηκε η κατασκευή του το 1925. Οι εγκαταστάσεις του λειτουργούσαν δίπλα στο κτίριο του Ιδαδιέ (παλαιά Φιλοσοφική) ως τα τέλη του 20ου αιώνα, όταν κατεδαφίστηκαν για να κτιστεί το καινούριο κτίριο.

*Νοσοκομείο Ιταλικής Κοινότητας, νυν Νοσοκομείο Ειδικών Παθήσεων-Λοιμωδών.
(Αρχειό Ν. Χόρμπου)*

Ένα άλλο κτίριο, το οποίο πολλές φορές έπαιξε την εποχή εκείνη το ρόλο νοσοκομείου, ήταν το «Παπάφειο Ορφανοτροφείο». Χτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα (1899-1902) με δωρεά του Ιωάννη Παπάφη, με αποκλειστικό σκοπό τη φροντίδα και την επιμόρφωση των ορφανών παιδιών. Κατά την περίοδο όμως 1912-1940 πολλές φορές έπαιξε το ρόλο του στρατιωτικού ή προσφυγικού νοσοκομείου, επιτασσόμενο για τον σκοπό αυτό. Αναφέρεται, ότι στο συγκεκρι-

ιστορία τους θα μας μείνει δυστυχώς άγνωστη, αφού φωτογραφίες ή επίσημες καταγραφές σπανίζουν για τα ιδρύματα αυτά, τα οποία για κάποιο χρονικό διάστημα, αποτέλεσαν χώρους σωτηρίας ή πόνου και θλίψης πολλών συνανθρώπων μας.

Τα χρόνια τα οποία ακολούθησαν την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης είναι χρόνια πολέμων (Α' Παγκόσμιος πόλεμος, Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή) και ταυτόχρονα αλλαγής νοοτροπιών σε πολλά θέματα. Ένα εξ αυτών αφορούσε στην ανάδειξη των αυξημένων υγειονομικών αναγκών, οι οποίες ανάγκασαν το κράτος να αναθεωρήσει τις απόψεις τους για την συμμετοχή του στη νοσοκομειακή περίθαλψη.

Νοσοκομείο της Γαλλικής Κοινότητας.

(Αρχειό Στ. Πολυζωΐδη)

Για πρώτη φορά από της συστάσεως του ελληνικού κράτους, με πρωτοβουλία της επαναστατικής Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης του Βενιζέλου κατά το διχασμό του 1916, συστάθηκε η «Ανώτατη Διεύθυνση Περιθάλψεως», η οποία μετά την πλήρη επικράτηση του Βενιζέλου έγινε κανονικό Υπουργείο με Ν.Δ. της 10ης Ιουλίου 1917 «Περί αρμοδιότητος του Υπουργείου Περιθάλψεως και περί οργανώσεως των Υπηρεσιών αυτού».

Το 1917 σε μια σημαντική ομιλία του, η οποία τυπώθηκε και διανεμήθηκε από το Εθνικό Τυπογραφείο, ο Τρηντάρης του Υπουργείου Οικονομικών Κ. Παπακωνσταντίνου, ανέλαβε να

μένο κτίριο διαπιστώθηκε ο θάνατος του Βασιλιά Γεωργίου του Α'.

Το κτίριο της σημερινής Νομαρχίας (Βίλλα Αλλατίνη) χρησιμοποιήθηκε και αυτό ως νοσοκομείο ως το 1940. Στεγαζόταν εκεί παράρτημα του 424 Γ.Σ.Ν.Ε.

Μαζί με όλα τα προαναφερθέντα και πολλά άλλα κτίρια χρησιμοποιήθηκαν για τον ίδιο σκοπό. Η

Οικία Χατζηλαζάρου, νυν Νοσοκομείο Αφροδισίων και Δερματικών Παθήσεων.

υπερασπιστεί την αντίληψη, η οποία ήθελε να ξοδεύονται δημόσια χρήματα για την περίθαλψη των πολιτών. Αντέκρουε μάλιστα με ευθύτητα αντιλήψεις, οι οποίες υποστήριζαν ότι η κοινωνική δραστηριότητα του κράτους εμποδίζει τα ευτυχή αποτελέσματα της φυσικής επιλογής, η οποία έμελλε να μας απαλλάξει από τους αδυνάτους, τους αναπήρους και τους ανικάνους. Οι ίδιοι κατά τον Κ. Παπακωνσταντίνου, υποστήριζαν ότι η κρατική μέριμνα αποδυναμώνει την οικογένεια και ενθαρρύνει την οκνηρία και την απρονοοσία. Οι αντιλήψεις αυτές υπήρχαν, όταν η κατάσταση των προσφύγων περιγραφόταν ως εξής: «*Η υγειονομική κατάστασις, η δημιουργηθείσα εκ του προσφυγικού ζητήματος, υπήρξε δια το κράτος πράγματι τραγική... Είναι γεγονός ότι πολυάριθμοι αφίξεις προσφύγων εις Θεσσαλονίκην παρουσίαζον εικόνα μάλλον πτωμάτων κινουμένων ή ζώντων ατόμων. Η κατά τας πρώτας ημέρας της αφίξεώς των θνη-*

Κτίριο Ιδαδιέ, μετέπειτα Β' Στρατιωτικό Νοσοκομείο. Σήμερα στεγάζει τη Φιλοσοφική Σχολή (παλαιό κτίριο).

Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης. Αεροφωτογραφία με τις σημερινές κτιριακές εγκαταστάσεις του Νοσοκομείου.

σιμότητας ήτο μεγίστη...».

Από τα διάσπαρτα στοιχεία, τα οποία σώζονται, είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι το 50% των προσφύγων έπασχε από ελονοσία, ενώ η θνησιμότητα στα νοσοκομεία ξεπερνούσε πολλές φορές το 14% των νοσηλευομένων

Ένας άλλος σημαντικός δείκτης για την υγειονομική κατάσταση ήταν η βρεφική και η παιδική θνησιμότητα. Στις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα η βρεφική θνησιμότητα ήταν ιδιαίτερα υψηλή σε όλη την ελληνική επικράτεια. Αναφέρεται, ότι υπήρχαν έτη κατά τα οποία ακόμα και 200 στα χίλια παιδιά τα οποία γεν-

νιόντουσαν, πέθαιναν μέσα στον πρώτο χρόνο της ζωής τους. Ο υπεύθυνος για τους πρόσφυγες στην περιοχή της Βέροιας, η οποία ανήκε στην ευρύτερη περιφέρεια της Θεσσαλονίκης, Χρ. Χατζηνάμογλου σημείωνε: «*Η ουσιώδης παράλειψις (της ορθής επιλογής των τοποθεσιών για το κτίσιμο των νέων οικισμών) συνετέλεσεν εις το να εξολοθρευθή και να εξοντωθή κυριολεκτικώς η βρεφική και η παιδική ηλικία εις τους αρτιπαγείς προσφυγικούς οικισμούς, ήτις πράξις μόνον εις ένστικτα και ψυχρήν νεωτέρου Ηρώδου είναι δυνατόν να αναζητηθή και αποδοθή...*».

Το ίδιο δυσάρεστο μπορεί να χαρακτηριστεί η κατάσταση η

Παπάφειο Ορφανοτροφείο. Κατά την περίοδο 1919-1940 χρησιμοποιήθηκε ως στρατιωτικό και προσφυγικό νοσοκομείο.

οποία επικρατούσε στα δημοτικά και στα κοινοτικά βρεφοκομεία. Στο βρεφοκομείο «Αγιος Στυλιανός» το ποσοστό των θανάτων ξεπερνούσε ανά δεκαετία το 50% των εισηγμένων βρεφών. Η ίδια κατάσταση υπήρχε και στα υπόλοιπα βρεφοκομεία της χώρας και ιδιαίτερα σε αυτό των Αθηνών, έτσι ώστε όταν το 1936 έγινε σχετική συζήτηση στην «Ιατρική Εταιρεία Αθηνών», ο Α. Κωτούλας ανέφερε, ότι «...από τις χιλιάδες των παιδιών, τα οποία εισήχθηκαν δεν επέζησαν ει μὴ δεκάδες τινές, λόγω της κακής, ελλιπούς διατροφής, της κακής και παντελούς ελλείψεως περιποιήσεως αυτών...» και κατέληγε, ότι θα «έδει το ίδρυμα τούτο κυριολεκτικότερον να κληθῇ βρεφοκτονεῖον δια την απόδοσιν της πραγματικότητας».

Τα μέτρα τα οποία πάρθηκαν, δεν ήταν ικανά να ανατρέψουν την κατάσταση, η οποία μετά το 1922 χειροτέρευσε με τραγικό τρόπο. Ιδρύθηκαν βέβαια πολλά προσφυγικά νοσοκομεία, τα οποία έπαιξαν και αυτά ένα σημαντικό ρόλο. Δεν μπόρεσαν όμως ούτε στο ελάχιστο να προσφέρουν υπηρεσίες αντάξιες της εποχής τους. Τα προσφυγικά

νοσοκομεία της Καλαμαριάς με 300 κλίνες, του Λερπέτ με 80 κλίνες, του Χαρμανκιοί με 200 κλίνες, της Τούμπας με 69 κλίνες και άλλα στεγάστηκαν σε παραπήγματα, σε σκηνές, ήταν επανδρωμένα με ελάχιστο προσωπικό και με ελάχιστα μέσα. Η λειτουργία τους στηρίχτηκε στην προσφορά των προσφύγων ιατρών και πολλών άλλων, οι οποίοι τους πλαισίωσαν.

Οι υγειονομικές συνθήκες μετά το 1925 βελτιώθηκαν. Την ίδια εποχή εμφανίζεται και μία νομοθετική πολυλογία. Διάφοροι νόμοι ψηφίζονται, αναιρεί ο ένας τον άλλο, Υπουργοί Υγείας και Περιθάλψεως διαδέχονται ο ένας τον άλλο και εκτός από την ίδρυση και λειτουργία κρατικών πλέον νοσοκομείων, κανένα άλλο σημαντικό γεγονός δεν σημειώνεται. Γίνεται βέβαια αντιληπτό ότι η φυματίωση είναι το πρόβλημα της εποχής και τα αντιφυματικά νοσοκομεία αναπτύσσονται συνεχώς. Παράλληλα, η νομική μορφή των νοσοκομείων αλλάζει. Ενώ τα νοσοκομεία 15 χρόνια πριν ήταν

όλα κοινοτικά, τώρα υπήρχαν τέσσερις μορφές νοσοκομείων, τα παλιά κοινοτικά, τα φιλανθρωπικά, τα κρατικά και τα πανεπιστημιακά.

Οι ιδιωτικές κλινικές άρχισαν μετά την απελευθέρωση να παί-

Νοσοκομείο του Ερυθρού Σταυρού, νυν Ν.Γ.Ν. «Γ. Γεννηματάς».

ζουν και αυτές το δικό τους ρόλο στην υγειονομική περίθαλψη. Χωρίς νομικό έλεγχο, χωρίς ιδιαίτερα μέσα και προσωπικό, βασιζόμενες στο όνομα και στην ακτινοβολία του ιδρυτή τους στεγάζονταν συνήθως σε μικρά σπίτια ή ακόμα και σε διαμερίσματα.

Η ειρηνική περίοδος, η οποία ξεκίνησε μετά τη Μικρασιατική καταστροφή σταμάτησε το 1940 με τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Λίγο πριν το καθεστώς της 4ης Αυγούστου ξεκίνησε μια άλλη σημαντική προσπάθεια για την αναμόρφωση του υγειονομικού συστήματος. Με το Ν.Δ. 965 του 1937 έγινε προσπάθεια να ενοποιηθεί ο τρόπος λειτουργίας, διοίκησης και χρηματοδότηση του

νοσοκομειακού συστήματος, κρατικοποιώντας παράλληλα όλα τα νοσοκομεία. Ταυτόχρονα άρχισε και η λειτουργία του ΙΚΑ και το κτίσιμο νέων νοσοκομείων σε όλη τη χώρα.

Εκτός από τον αριθμό, τη μορφή και το δυναμικό των νοσοκομείων της πόλης είναι χρήσιμο να γνωρίσουμε την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών τους. Οι πληροφορίες, τις οποίες διαθέτουμε είναι ότι στα νοσοκομεία η ποιότητα των υπηρεσιών δεν ήταν καλή. Υπήρχαν ελλείψεις υγειονομικού υλικού, ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού, ενώ η καθαριότητα και η κτιριακή υποδομή ήταν συνήθως άθλια.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ	1925			1928			1931			1934		
	ΚΛΙΝΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	% ΠΛΗΡΟΤΗΣ	ΚΛΙΝΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	% ΠΛΗΡΟΤΗΣ	ΚΛΙΝΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	% ΠΛΗΡΟΤΗΣ	ΚΛΙΝΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	% ΠΛΗΡΟΤΗΣ
Προσφύγων Θεσσαλονίκης	265	3793	84%	277	5069	95%	270	4436	88%	270	5031	104%
Καλαμαριάς	375	4097	68%	162	1156	56%	125	110	70%	-	-	-
Χαρμανκίδι	150	3324	140%	117	1188	93%	117	775	70%	-	-	-
Δημοτικό	240	3406	-	250	3788	-	425	7633	94%	425	8638	97%
Θεαγένειο	-	-	-	42	442	40%	65	1218	54%	50	524	52%
Ισραηλιτικό	54	943	74%	68	1247	93%	85	1414	77%	81	1311	73%
Ιταλικό	60	1002	84%	60	487	35%	60	436	31%	68	263	15%
Γαλλικό	44	-	-	44	361	27%	44	310	23%	-	352	26%
Σανατόριο Ασβεστοχωρίου	152	374	95%	394	659	90%	412	621	96%	600	1045	93%
Δημόσιο Ψυχιατρείο	75	78	100%	75	191	103%	150	254	91%	150	282	120%
Ψυχιατρείο Χιρς	40	76	100%	53	79	100%	58	88	101%	70	91	98%
Αφροδισίων Δημόσιο	150	1222	89%	150	882	78%	150	80	63%	150	882	73%
Λοιμωδών Δημόσιο	113	445	23%	113	429	21%	113	549	23%	113	676	29%
Μαιευτήριο Θεσσαλονίκης	40	818	55%	-	-	-	66	2085	81%	70	1507	65%
Άσυλο Παιδιού	18	183	27%	18	354	58%	24	790	90%	25	855	91%

Πίνακας 1. Κατανομή των κλινών, των εισαγωγών και της πληρότητας των νοσοκομείων της Θεσσαλονίκης κατά την περίοδο 1925-1934.

Πολλοί μελετητές κατέκριναν με αυστηρότητα την κατάσταση αυτή. Πιο ψυχραιμη ήταν η αποτίμηση, την οποία πραγματοποίησε ο «Αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός» ως εξής: «Στα ελληνικά νοσοκομεία λείπουν τα στοιχεία της ανέσεως, της ηθικής και κοινωνικής προσφοράς και χαροποιήσεως. Λείπουν τα βάζα με τα λουλούδια, ο δίσκος με τα φαγητά, οι κουρτίνες, όλα αυτά που μαζί με την εκπαίδευση και την ικανότητα της ανθρώπινης επαφής της εκπαιδευμένης νοσοκόμας, θα αλλάξουν τον γυμνό θάλαμο από δωμάτιο πόνου και άγχους σε σπίτι όπου ο άρρωστος θα έχει όλες τις οικογενειακές του ανέσεις».

Αλλά και οι ιδιωτικές κλινικές δεν μπόρεσαν να φέρουν κάτι το νέο στη νοσοκομειακή περίθαλψη, αφού οι περισσότερες λειτουργούσαν με πρόχειρο τρόπο και προκαλούσαν δίκαιες αντιδράσεις: «Δυστυχώς ως κάθε ιδέα προόδου ούτω και των κλινικών αποτέλεσεν αντικείμενον κατάχρήσεως και εκμεταλλεύσεως.... Η επιτυχία των μεγάλων ιδιωτικών κλινικών εγένετο αφορμή όπως ιδρυθώσι άπειραι μικραί, ών αι πλείσται ενώ ουδένα επιστημονικόν όρον κλινικής εκπληρούσιν, αντι ιερών της επιστήμης και της φιλανθρωπίας ναών, αποτελούσιν αληθή καταγώγια επικίνδυνα εις την δημόσιαν υγείαν και ηθικήν».

Οθωμανικό Κοινοτικό Νοσοκομείο, μετέπειτα Ελληνικό Δημοτικό Νοσοκομείο «Άγιος Δημήτριος» και νυν Ν.Γ.Ν. «Άγιος Δημήτριος». (Αρχείο Ν. Χόρμπου)

Πίνακας 2. Τα νοσοκομεία του νομού Θεσσαλονίκης κατά το έτος 1939.

ΤΟΠΟΣ	ΟΝΟΜΑ	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	ΚΛΙΝΕΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		ΚΡΑΤΙΚΟ	ΛΟΙΜΩΔΩΝ	113
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		ΚΡΑΤΙΚΟ	ΑΦΡΟΔΙΣΙΩΝ	150
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		ΚΡΑΤΙΚΟ	ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟ	308
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		ΚΡΑΤΙΚΟ	ΜΑΙΕΥΤΗΡΙΟ	74
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΟ	ΚΡΑΤΙΚΟ	ΓΕΝΙΚΟ	265
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΘΕΑΓΕΝΕΙΟ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ	ΓΕΝΙΚΟ	50
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΕΝΙΚΟ	425
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΧΙΡΣ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ	ΓΕΝΙΚΟ	97
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΧΙΡΣ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ	ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟ	75
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	ΙΤΑΛΙΚΟ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ	ΓΕΝΙΚΟ	60
ΑΣΒΕΣΤΟΧΩΡΙ		ΚΡΑΤΙΚΟ	ΣΑΝΑΤΟΡΙΟ	600
ΠΕΤΡΑ ΟΛΥΜΠΟΥ		ΚΡΑΤΙΚΟ	ΣΑΝΑΤΟΡΙΟ	250
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ		ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	ΓΕΝΙΚΟ	32
Ν. ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ		ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	ΓΕΝΙΚΟ	16
ΕΡΓΟΧΩΡΙΟΥ		ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	ΓΕΝΙΚΟ	13
ΒΕΡΟΙΑΣ	ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ	ΚΡΑΤΙΚΟ	ΓΕΝΙΚΟ	45

Οι ιατροί της Θεσσαλονίκης

Τα νοσηλευτικά ιδρύματα της πόλης την εποχή εκείνη δεν διαδραμάτιζαν κυρίαρχο ρόλο στην υγειονομική περίθαλψη, αφού οι περισσότεροι κατέφευγαν στους οικογενειακούς ιατρούς τους για την επίλυση των προβλημάτων τους. Ποιοι ήταν όμως οι ιατροί αυτοί, οι οποίοι στήριζαν την πρωτοβάθμια περίθαλψη στην πόλη;

Στις αρχές του αιώνα οι έλληνες ιατροί έπαιζαν σημαντικότερο ρόλο από αυτόν, τον οποίο έπαιζε η ελληνική κοινότητα στο σύνολό της. Ήταν απόφοιτοι σπουδαίων Ιατρικών Σχολών της Δυτικής Ευρώπης και είχαν φήμη ανάμεσα σε όλους τους κατοίκους της πολυεθνικής πόλης. Αναφέρεται, ότι το 1910 οι ιατροί της Θεσσαλονίκης ήταν 83, οι περισσότεροι Έλληνες. Πολλοί ιατροί ήσαν εγκατεστημένοι στην οδό Εθνικής Αρύνης, στη οποία υπήρχαν πολυτελή κτίρια για να στεγάσουν τα ιατρεία τους.

Μετά την απελευθέρωση το 1914 συστάθηκε ο «Ιατρικός Σύνδεσμος Θεσσαλονίκης» με σκοπό αφενός την επαγγελματική εξασφάλιση των ιατρών της πόλης και αφετέρου την ανταλλαγή επιστημονικών απόψεων μεταξύ τους. Το πρώτο συμβούλιο συγκροτήθηκε από τους εξής ιατρούς: Πεντζίκη Γιώργο ως Πρόεδρο, Κοντό Χρήστο ως Αντιπρόεδρο, Περίδη Π. ως Γενικό

Γραμματέα, Παπασαραφιανό Δημήτριο ως Ειδικό Γραμματέα, Λεβή Ιάκωβο ως Ταμία, Βαϊνανίδη Αντώνη ως Εφορο βιβλιοθήκης και τους Νεδέλκο Ιωάννη, Σιακή Αλβέρτο, Ηλία Αλέξανδρο και Κωνσταντινίδη Θεόδωρο ως Συμβούλους.

Στη Θεσσαλονίκη είχαν εγκατασταθεί μετά το 1912 πολλοί ιατροί από την παλαιά Ελλάδα, στρατιωτικοί ιατροί, αλλά και ιατροί ξένων αποστολών, οι οποίοι βοηθούσαν στην αντιμετώπιση των πολλών υγειονομικών προβλημάτων, τα οποία αναφύοντο. Μετά το 1922 με την έλευση των προσφύγων εγκαταστάθηκαν και πολλοί πρόσφυγες ιατροί, οι οποίοι βοήθησαν ιδιαίτερα στη λειτουργία των προσφυγικών νοσοκομείων, τα οποία ιδρύθηκαν τότε.

Δύο χρόνια αργότερα, το 1924, ιδρύθηκε ο «Ιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης», ο οποίος προσπάθησε να εντάξει στις τάξεις του όλους τους επιστήμονες ιατρούς και να πατάξει την αντιποίηση του ιατρικού επαγγέλματος, φαινόμενο συχνό και σύννηθες τα χρόνια εκείνα. Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης είχε την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Σακελλαρίδης Θεμιστοκλής
Αντιπρόεδρος: Κεραμέας Νικόλαος

α/α	ΚΛΙΝΙΚΕΣ	ΚΛΙΝΕΣ	α/α	ΚΛΙΝΙΚΕΣ	ΚΛΙΝΕΣ
1	Κατραχούρα	10	17	Αντωνίου Α.	5
2	Καραμπέλογλου Δ.	5	18	Κούφα Κ.	16
3	Ι.Α. Καπνεργατών	20	19	Χατζηαγγέλου Α.	5
4	Παπαχρήστου Αλ.	15	20	Γεωργιάδου Β.	14
5	Μελετίου Κ.	16	21	Κεραμέως Ν.	10
6	Παπανικολάου Α.	15	22	Σακελλαρίου Α.	15
7	Μαργαριτοπούλου Β.	6	23	Κωστοπούλου Δ.	30
8	Βαγιανού Α.	12	24	Ανωγειανάκη Δ.	37
9	Βαρζαβετιάν Κ.	25	25	Κοσμά Σ.	10
10	Χριστοπούλου Π.	30	26	Γιαννακογεώργου Ν.	10
11	Δεβλέτογλου Α.	17	27	Νεδέλκου Κ.	11
12	Δεληγιαννάκη Ι.	50	28	Συμπούλου Κ.	8
13	Φυλακτού Φ.	7	29	Ανδρεάδου Θ.	30
14	Τριχοπούλου Β.	-	30	Μισιρλόγλου Α.	46
15	Δαν Κ.	35	31	Τσινοπούλου Ι.	17
16	Θεοφυλάκτου Θ.	12			

Πίνακας 3. Οι ιδιωτικές κλινικές στη Θεσσαλονίκη κατά το έτος 1937.

Πηγή: Παδιώτης Δημήτριος. Περί της υγειονομικής καταστάσεως των νομών Θεσσαλονίκης και Κιλκίς το έτος 1937, «Αρχεία Υγιεινής».

Γραμματέας: Θεοφύλακτος Θεοφυλάκτου

Σύμβουλοι: Βαϊνανίδης Α., Εξηντάρης Ι., Γαλνός Μ., Διακάκης Ι., Διαμαντίδης Ν., Κολοβός Ν., Μελετίου Κ., Νομικός Β., Οικονόμου Α., Πασχαλίδης Ι., Πεντζίκης Γ., Λεβή Ισαάκ

Το 1927 οι ιατροί της Θεσσαλονίκης ανέρχονταν πλέον σε 378, από τους οποίους οι 331 ήταν Έλληνες, οι 33 Εβραίοι, οι 13 Αρμένιοι και ο ένας ήταν Ιταλός.

Ο αριθμός των ιατρών της πόλης αύξανε συνεχώς κατά τα επόμενα χρόνια φτάνοντας περίπου τον αριθμό των 500 στα τέλη της δεκαετίας του 1930. Όλοι ασκούσαν όλες τις ειδικότητες, αφού ως το 1929 δεν είχαν καθοριστεί οι όροι άσκησης των ιατρικών ειδικοτήτων. Μετά το 1929 και τη θέσπιση των πρώτων ειδικοτήτων άρχισε και ο επίσημος διαχωρισμός των ιατρών. Οι πρώτες ειδικότητες, οι οποίες αναγνωρίστηκαν ήσαν η Παθολογία, η Παιδιατρική, η Χειρουργική, η Ψυχιατρική, η ΩΡΛ, η Ορθοπαιδική, η Μαιευτική - Γυναικολογία, η Ουρολογία, η Μικροβιολογία, η Ακτινολογία, η Φυματιολογία και η Δερματολογία - Αφροδισιολογία.

Μέσα σε όλες αυτές τις συγκυρίες καλλιεργήθηκε η ιδέα της ίδρυσης Ιατρικού Επιστημονικού Σωματείου, το οποίο δεν ήταν άλλο από την «Ιατρική Εταιρεία Θεσσαλονίκης».

Η παλιά κλινική Θεοφυλάκτου (Αρχείο Άννας Θεοφυλάκτου).

Βίλλα Αλλατίνη. Στέγαζε παράρτημα του 424 Γ.Σ.Ν.Ε., νυν Νομαρχία Θεσσαλονίκης.